

Σχεδιασμός και υλοποίηση ηλεκτρονικού λεξικού της γλώσσας του ποδοσφαίρου

ΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΣ
ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

00

Εισαγωγή

01

Θεωρητικό Πλαίσιο

02

Το λεξιλόγιο της ΓΠ

03

Τα δεδομένα

04

Το Λεξικό: Μακροδομή-
Μικροδομή

05

Συμπεράσματα

00

Εισαγωγή

Εισαγωγή

- Το **ποδόσφαιρο** αποτελεί σημαντικό πεδίο έρευνας διαφορετικών επιστημονικών προσεγγίσεων μεταξύ των οποίων και η γλωσσολογία. Αν υιοθετήσουμε τη θέση των Lavric κ.ά. (2008:5) πως η ΓΠ σχετίζεται κυρίως με ορολογία, τότε είναι άκρως δικαιολογημένο το ενδιαφέρον της γλωσσολογικής έρευνας να είναι κυρίως **λεξικολογικό/λεξικογραφικό**.
- Η παρούσα εργασία εστιάζει στο **λεξιλόγιο της ελληνικής ΓΠ** και στοχεύει στη δημιουργία ενός ηλεκτρονικού λεξικού βάσει των σύγχρονων αρχών και μεθόδων της γλωσσολογικής έρευνας.

Εισαγωγή

- Το λεξιλόγιο της ΓΠ αποτελείται από λέξεις της ΚΝΕ με διαφοροποιημένη σημασία αλλά και από νέες λέξεις που δημιουργούνται στο πλαίσιο του αθλήματος.
- Στο ΗΛΓΠ ληματογραφούνται **μονολεκτικά** και **πολυλεκτικά λήμματα** τα οποία σχετίζονται με την ορολογία του ποδοσφαίρου, τους πρωταγωνιστές, τις ομάδες, τους αγώνες (π.χ. φάουλ, παγκίτης, γκολτζίς, βαρίστας, ποδιά κ.ά.) καθώς και **ιδιωματικές φράσεις** οι οποίες φέρουν μη προβλέψιμες σημασίες (π.χ. γέρνει το γήπεδο).

Εισαγωγή

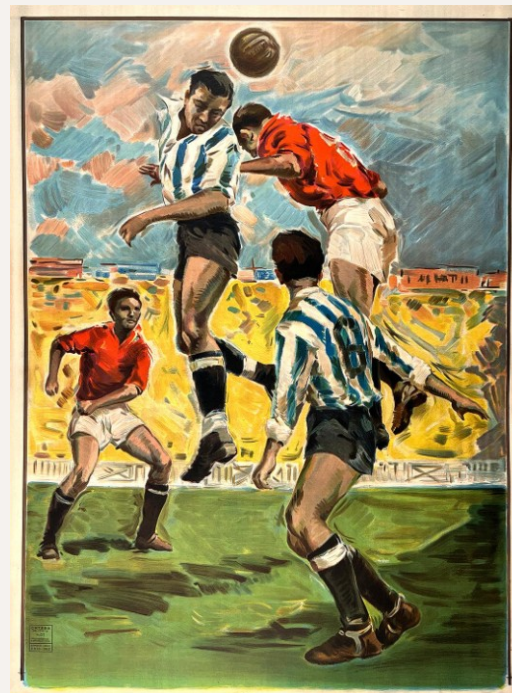
- Σε κάθε λήμμα του λεξικού ενσωματώνεται το **τυπικό σχόλιο** και το **σημασιολογικό σχόλιο**.
- Ακόμη, ενσωματώνονται πληροφορίες σχετικά με το **Σημασιολογικό Πλαίσιο** στο οποίο ανήκει το λήμμα. Η πληροφορία αυτή, παράλληλα με την ηλεκτρονική μορφή του λεξικού, δίνει τη δυνατότητα μετασχηματισμού του ίδιου λεξικού από **σημασιοκεντρικό** σε **ονομασιοκεντρικό** και αντίστροφα.

Εισαγωγή

- Βεβαίως, η ηλεκτρονική μορφή του λεξικού δίνει και άλλες σημαντικές δυνατότητες στον χρήστη ιδιαίτερα σε ζητήματα **αναζήτησης** (Burke, 2003). Παράλληλα, η δυνατότητα **διασύνδεσης** των λημμάτων με πολυμεσικές πληροφορίες θα βοηθά στην καλύτερη κατανόηση της σημασίας των λημμάτων.
- Το ΗΛΓΠ θα είναι **μονόγλωσσο** καθώς η γλώσσα της μακροδομής του και η γλώσσα της μικροδομής του είναι η ίδια, τα Ελληνικά (βλ. μεταξύ άλλων Zgusta, 1971· Geeraerts, 1989· Béjoint, 2000) και ο χαρακτήρας του λεξικού είναι **συγχρονικός**.
- Το υλικό του ΗΛΓΠ προέρχεται από **σώμα κειμένων** το οποίο έχει συσταθεί για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας.

01

Θεωρητικό Πλαίσιο

Θεωρητικό Πλαίσιο

- Το ΗΛΓΠ μπορεί να θεωρηθεί ως μια πολλά υποσχόμενη δοκιμαστική περίπτωση ανάπτυξης και εφαρμογής μεθόδων για τη δημιουργία ενός λεξικού **ειδικού λεξιλογίου**.
  - (α) είναι ένας καλά οριοθετημένος ειδικός τομέας, με ένα σχετικά ευρύ και ποικίλο λεξιλόγιο
  - (β) είναι εύκολο να εντοπιστεί σε διαφορετικά είδη χρηστών (π.χ. παίκτες, οπαδοί, δημοσιογράφοι)
- Ο κύριος στόχος της εργασίας είναι η διερεύνηση της ενδεχόμενης **αλληλεπίδραση** μεταξύ της Σηματολογίας Πλαισίων και των βασικών αρχών της λεξικογραφίας με σκοπό τη δημιουργία ενός ηλεκτρονικού λεξικού της ελληνικής ΓΠ.

Θεωρητικό Πλαίσιο

Σημασιολογία Πλαισίων

Η σημασία μιας λέξης δεν μπορεί να κατανοηθεί μόνο μέσα από τον ορισμό της ή τη χρήση της σε προτάσεις. Αντίθετα, κάθε λέξη ενεργοποιεί ένα πλαίσιο (*frame*) — δηλαδή ένα σύνολο εννοιών και σχέσεων που συνδέονται μεταξύ τους (Fillmore 1982).

Σύγχρονες Λεξικογραφικές Αρχές

η λεξική κατηγορία, η προφορά, η μορφολογία, τα παραδείγματα χρήσης, η ετυμολογία, η σημασία, τα συνώνυμα/αντώνυμα λήμματα ενσωματώνονται στο επίπεδο της μικροδομής του λήμματος, ώστε το τυπικό και το σημασιολογικό σχόλιο να συντάσσονται σύμφωνα με τις σύγχρονες λεξικογραφικές αρχές (βλ. μεταξύ άλλων Béjoint, 2000· Geeraerts, 2003· Tarp, 2009; Atkins & Rundell, 2008· Lew 2011).

Το Λεξιλόγιο της ΓΠ

Σύμφωνα με τον Schmidt (2006: 76), οι λέξεις της ΓΠ μπορούν να διακριθούν σε τρεις κατηγορίες:

Ποδοσφαιρικοί όροι

π.χ. τερματοφύλακας

Ποδοσφαιρική αργκό

π.χ. παλτό

Γενικό λεξιλόγιο

π.χ. πέφτω

Το Λεξιλόγιο της ΓΠ

- Μορφολογικά, το λεξιλόγιο της ελληνικής ΓΠ αποτελείται από:
  - παράγωγα (π.χ. πασάρω)
  - σύνθετα (π.χ. τερματοφύλακας)
  - συμφυρμούς (π.χ. Θρυλοπολίδης)
  - φραστικά σύνθετα (π.χ. λευκή ισοπαλία)
  - ειδικές ονοματικές φράσεις (π.χ. μπαλιά ξυράφι)
  - αναλογικούς σχηματισμούς (π.χ. Μητρογκόλ)

Το Λεξιλόγιο της ΓΠ

- Αναφορικά με την προέλευσή του το λεξιλόγιο της ελληνικής ΓΠ προέρχεται από την ελληνική, αλλά και από τα
  - αγγλικά (π.χ. κόρνερ, άουτ)
  - ιταλικά (π.χ. κατενάτσιο)
  - ισπανικά (π.χ. πορτιέρο, ραμπόνα)
  - γαλλικά (π.χ. βολ πλανέ) (Παπαναγιώτου, 2017)
- Στη ΓΠ υπάρχουν ιδιωματικές εκφράσεις με μη προβλέψιμες σημασίες (π.χ. γκολ από τα αποδυτήρια).

03 Τα Δεδομένα

Τα Δεδομένα

- Η ανάγκη ύπαρξης ενός σώματος κειμένων βάσει του οποίου δομείται το λημματολόγιο ενός γενικού λεξικού είναι σημαντική, ενώ το ίδιο σημαντική είναι για την υλοποίηση ενός λεξικού ειδικού γνωστικού αντικειμένου (βλ. σχετικά Schmid, 2008· Bergh & Ohlander, 2012).
- Το σώμα κειμένων από το οποίο αντλήθηκε το λημματολόγιο του ΗΛΓΠ δημιουργήθηκε μέσω της ψηφιακής πλατφόρμας Sketch Engine (βλ. και Chishman κ.ά, 2015).

Τα Δεδομένα

Κριτήρια ένταξης λέξεων στο λημματολόγιο του λεξικού

1ο

Σημασιολογική
συσχέτιση με το άθλημα
του ποδοσφαίρου

2ο

Έννοια , κατά το
δυνατόν, ευρεία και
μόνιμη (όχι ευκαιριακή ή
υποκειμενική)

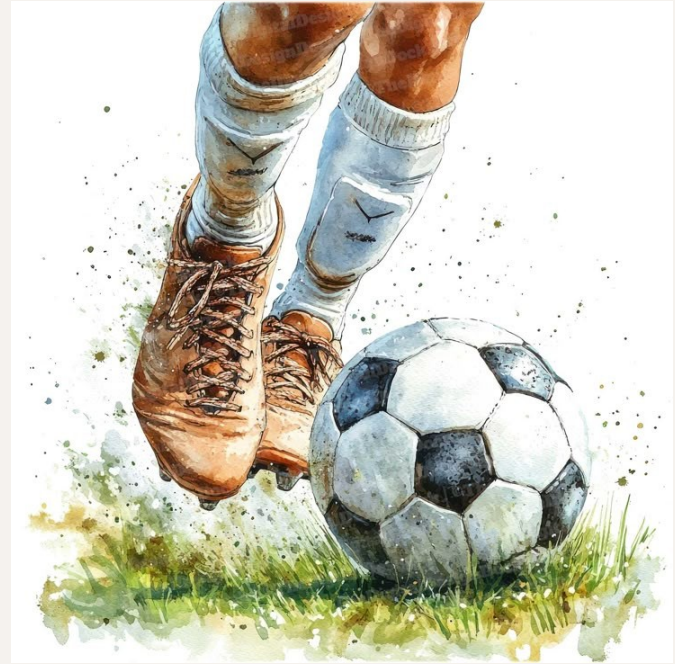
3ο

Μη χρήση στην ΚΝΕ με
την ίδια σημασία
(π.χ. τρέχω)

347 πλήρη λήμματα

04

Το Λεξικό

Το Λεξικό

- Το **τυπικό σχόλιο** αποτελείται από: (α) τη λεξική κατηγορία (β) τον φωνητικό τύπο (γ) τη μορφολογική διαδικασία (δ) την προέλευση του κάθε λήμματος
- Το **σημασιολογικό σχόλιο** αποτελείται από: (α) τη σημασία (β) τα παραδείγματα χρήσης (γ) μικρό θησαυρό (δ) πολυμέσα (σε κάποιες περιπτώσεις).
- **Σημασιολογικά Πλαίσια**: Σουτ, Μεταβίβαση, Γκολ, Αντιπαράθεση, Φάουλ, Αγωνιστική Κατάσταση, Ευκαιρία, Κίνηση, Αλλαγή, Τακτική, Λάθη, Κατάσταση Αγώνα, Ματς, Διοργανώσεις, Πρωταγωνιστής, Γήπεδο, Στοιχηματισμός, Εξέδρα.
- **Ίεραρχίες** εννοιακών σχέσεων

τερματοφύλακας (ο, ουσ)

[termato'filakas]

Σύνθεση

[τερμα (τερματ)- + -ο- + φύλακας (<αγγλ. goalkeeper)]

παίκτης ο οποίος υπερασπίζεται το τέρμα από τις επιθέσεις της αντίπαλης ομάδας, έχοντας το δικαίωμα να πιάσει τη μπάλα με τα χέρια εντός ορισμένης περιοχής

Συνώνυμα: γκολκίπερ, κίπερ, πορτιέρο, πορτιέρε, τέρμα, τερματζής

Παραδείγματα χρήσης

Ο Ντιντιέ Ντεσάμπ αποκάλυψε ότι ο **τερματοφύλακας** της Μίλαν, Μάικ Μενιάν, θα είναι ο νούμερο ένα κίπερ της εθνικής Γαλλίας μετά την αποχώρηση του Γιορίς από την ομάδα. (Δημοσιογράφος, sport24)

Ο Βασίλης Μπάρκας το καλοκαίρι έγινε ο πιο ακριβός **τερματοφύλακας** στην ιστορία της Σέλτικ και τον χειμώνα κινδυνεύει να υποβιβαστεί σε 3ο στην ιεραρχία. (Δημοσιογράφος, contra)

ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΗΣ

ΓΚΟΛ

ΛΑΘΟΣ

ΚΙΝΗΣΗ

ΕΥΚΑΙΡΙΑ

ΣΟΥΤ

ΤΑΚΤΙΚΗ

ΑΓΩΝ. ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

ΠΑΙΚΤΗΣ

ΠΑΙΚΤΗΣ

ΤΕΡΜΑΤΟΦΥΛΑΚΑΣ

τερματοφύλακας, μπακότερμα

ΑΜΥΝΤΙΚΟΣ

λίμπερο, μπακ, σέντερ μπακ, φουλ μπακ, τελευταίος

ΜΕΣΟΣ

αμυντικό χαφ, δεκάρι, εξάρι, εξτρέμ, οκτάρι, επιτελικό χαφ, χαφ

ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΣ

κρυφός κυνηγός, σέντερ φορ, στράικερ, φορ, φουνταριστός

05

Συμπεράσματα

Συμπεράσματα

- Παρουσιάστηκε η εν εξελίξει εργασία για τη δημιουργία του πρώτου ηλεκτρονικού μονόγλωσσου λεξικού της ελληνικής ΓΠ.
- Το ΗΛΓΠ φαίνεται πως μπορεί να αποτελέσει μια πολλά υποσχόμενη δοκιμαστική περίπτωση ανάπτυξης και εφαρμογής συνεργατικών μεθόδων και θεωριών, όπως οι γλωσσολογικές θεωρίες, οι λεξικολογικές, λεξικογραφικές αρχές και η τεχνολογία πολυμέσων για την υλοποίηση λεξικών πόρων ειδικών λεξιλογίων.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Atkins, B. T. S., & Rundell, M. (2008). *The Oxford guide to practical lexicography*. Oxford: Oxford University Press.
- Béjoint, H. (2000). *Modern lexicography: An introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Chishman, R. dos S. A. N., da Silva, B., & Brangel, L. (2019). Challenges and difficulties in the development of Dicionário Olímpico (2016). In I. Kosem, T. Zingano Kuhn, M. Correia, J. P. Ferreria, M. Jansen, I. Pereira, J. Kallas, M. Jakubíček, S. Krek, & C. Tiberius (Eds.), *Electronic lexicography in the 21st century. Proceedings of the eLex 2019 conference, 1-3 October 2019* (pp. 622–641). Brno: Lexical Computing CZ.
- Chishman, R. dos S. A. N., da Silva, B., & Brangel, L. (2015). The relevance of the Sketch Engine software to build Field - Football Expressions Dictionary. *Revista de Estudos da Linguagem*, 23, 769–796.
- Fillmore, C. J. (1982). Frame semantics. In *Linguistics in the Morning Calm* (pp. 111–137). Seoul: Hanshin Publishing Co.
- Fillmore, C. J., & Baker, C. (2009). A frames approach to semantic analysis. In B. Heine & H. Narrog (Eds.), *The Oxford Handbook of Linguistic Analysis* (pp. 313–339). New York: Oxford University Press.
- Lavric, E., Pisek, G., Skinner, A., & Stadler, W. (Eds.). (2008). *The linguistics of football*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Παπαναγιώτου, Χ. (2016). *Μορφολογική ανάλυση του λεξιλογίου της γλώσσας του ποδοσφαίρου [Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Πατρών, Τμήμα Φιλολογίας]*.
- Παπαναγιώτου, Χ. (2017). Δανεισμός στη γλώσσα του ποδοσφαίρου: Περιπτώσεις δάνειων στοιχείων σε μορφολογικές διαδικασίες. Στα Πρακτικά του 4ου Διεθνούς Συνεδρίου Μεταπτυχιακών Φοιτητών (σ. 59–73). Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Schmidt, T. (2006). Interfacing lexical and ontological information in a multilingual Soccer FrameNet. In *Proceedings on OntoLex* (pp. 75–81).
- Schmidt, T. (2007). The Kicktionary – a multilingual lexical resource of football language. In H. C. Boas (Ed.), *Multilingual Framenets*. De Gruyter.
- Schmidt, T. (2008). The Kicktionary: Combining corpus linguistics and lexical semantics for a multilingual football dictionary. In E. Lavric, G. Pisek, A. Skinner, & W. Stadler (Eds.), *The linguistics of football* (pp. 11–21). Tübingen: Gunter Narr Verlag.